

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอด ซึ่งความเชื่อนั้นเป็นเรื่องนามธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับกลุ่มชนและระหว่างกลุ่มชนกับสภาพแวดล้อม แม้ว่าบุคคลแต่ละบุคคลจะมีความเชื่อเป็นของตนเอง แต่ระบบความเชื่อของบุคคลก็เป็นพื้นฐานในการรองรับการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม เพราะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มชนเดียวกันจะผ่านสถาบันแห่งการเรียนรู้ทางสังคมมาคล้ายคลึงกัน และสื่อที่จะให้การเรียนรู้ทางสังคมก็จะนำจริยธรรมของศาสนาในสังคมนั้นๆ มาให้การหล่อหลอมเกลasmaชิกของกลุ่มชนเพื่อให้ความเชื่อที่คล้ายคลึงกันในทางวัฒนธรรม สำหรับในส่วน of พิธีกรรมนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่ต่อยอดคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แสดงออก โดยการกระทำและถ้อยคำ ซึ่งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน พิธีกรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ความคิดเห็นความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนนั้นด้วย การประกอบพิธีกรรมช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ^๑

ความเชื่อภายในชุมชนประกอบไปด้วยความเชื่อแบบผีพราหมณ์พุทธซึ่งความเชื่อแบบผีนี้นับเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่เป็นรากฐานความเชื่อของคนชนบทและมีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก และยังคงยึดถือศรัทธามาจนถึงปัจจุบันเสมือนเป็นการให้คุณค่ากับธรรมชาติให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษ และความเชื่อความเกรงกลัวต่ออำนาจเหนือธรรมชาติโดยได้แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม ที่ทำให้เห็นว่าคนในสังคมนั้นมีความเชื่อในเรื่องใดบ้างเช่นการแสดงออกมาในรูปของกฎข้อห้ามข้อนิยมต่างๆ คำสอนตลอดจนประเพณีพิธีกรรมต่างๆ จนกลายเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและพัฒนาการของคนในสังคมนั้นๆ ความเชื่อของไทยแต่เดิมนั้นไม่ได้มีความแตกต่างจากชนชาติอื่นๆ กล่าวคือมีความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นว่ามีอำนาจเหนือคนและสามารถบันดาลให้ทั้งคุณและโทษ โดยความเชื่อในนี้ปรากฏมาในรูปเฉพาะของความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีอาทิ การนับถือผีเป็นเทวดาอารักษ์ เช่น รุกขเทวดาเจ้าทุ่งเจ้าป่าเจ้าเขาการนับถือผีปู่ย่าตายายหรือผีบรรพบุรุษการถือผี

^๑ สมบูรณ์ สุขสำราญ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๔๕.

วีรบุรุษ เช่น เจ้าพ่อหอกลอง เจ้าเมืองลำ เจ้าหลวงคำแดง เจ้าพ่อข้อมือเหล็ก การนับถือผีร้าย เช่น ผีห้าฝักผีปอบ เป็นต้น^๒ ความเชื่อในชุมชนนั้นเป็นความเชื่อเฉพาะกลุ่มคน เป็นความเชื่อที่สร้างแนวทางการปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างมีความสุข ถึงแม้ความเชื่ออาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมอื่น ความเชื่อในส่วนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นทางที่จะพึงทำได้ด้วยความสามารถของตนพระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกับในเรื่องความเชื่อโดยยึดหลักกาลามสูตรทรงให้ใช้เหตุผลพิจารณาในสิ่งต่างๆว่าสมควรเพียงใดที่จะเชื่อได้และให้เชื่อเรื่องกรรมเป็นสำคัญและพึงพระรัตนตรัยดีที่สุด ในขณะที่สมบุรณ์สุขสำราญ^๓ ได้จัดให้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในสังคมแบบชาวบ้านเป็นความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสาธเทวดา (วิญญาณนิยม) การทรงเจ้าเข้าผีจึงเป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับสมัยใหม่ แต่ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีเป็นข้อเฉพาะท้องถิ่นแต่ในช่วง ๑๐-๒๐ ปีที่ผ่านมาความเชื่อที่หลากหลายขึ้นมีการพัฒนามากขึ้นลัทธิทรงเจ้าเข้าผี(จึง)เป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา^๔ การเข้าทรงในทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งเป็นเดรัจฉานวิชาที่พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำ^๕ ถึงแม้ว่าในทางพุทธศาสนาจะถือว่าการเข้าทรงหรือการทรงเจ้าเป็นเดรัจฉานวิชา แต่กระนั้นความเชื่อเรื่องการเข้าทรงยังคงมีอยู่

ในสภาพของสังคมในปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการแข่งขัน เป็นสังคมแห่งการแย่งชิง แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ความเจริญในด้านวัตถุ ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตเป็นสังคมแห่งเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ทำให้เกิดความแตกต่างของการดำรงชีวิตระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมือง ผู้คนในสังคมเริ่มเคยชินกับการอยู่คนเดียวหรือเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นเวลามีปัญหาต่างๆ ในชีวิตก็จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง หรือการที่หันไปพึ่งสิ่งที่ตนเองคิดว่าเป็นที่ปรึกษาที่รอบรู้ และสามารถแก้ไขปัญหามาของตนเองได้ อย่างเช่น การไปหา “ร่างทรง” เพื่อขอให้ประกอบพิธี

^๒ ประเพณีอารยธรรมล้านนาคุณค่าศรัทธาและความเชื่อ, โครงการเสริมสร้างและปรับแต่งอัตลักษณ์ เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวการค้าและการลงทุนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรม ตามรอยอารยธรรมล้านนา, หน้า ๘.

^๓ สมบุรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา, อ้างใน วิรัช-นิภาวรรณวิรัชนิภาวรรณ, การเข้าทรงและร่างทรง, หน้า ๒๑.

^๔ พระมหาทวีศักดิ์ ไกรบุตร, “เดรัจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรงคนและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔).

^๕ ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, “ไสยศาสตร์ : ปรากฎการณ์ของสังคมไทย”, ในไสยศาสตร์ครองเมือง, พิทยาวงศ์กุลบรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๕-๑๑๕.

กรรมการ “เข้าทรง” เพื่อต้องการปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่การงานเรื่องเงิน เรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว หรือ เรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพของตนเองที่กำลังประสบปัญหาอยู่ในปัจจุบัน อย่างเช่นบางคนเป็นโรคชนิดหนึ่งที่แพทย์ไม่อาจวินิจฉัยได้ว่าเป็นโรคอะไร หรือยังไม่มีวิธีการรักษา การเกิดภัยพิบัติที่ร้ายแรงที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้คนหันหน้าไปพึ่ง การเข้าทรงมากขึ้น จะเห็นได้จาก ตำหนักของร่างทรงที่มีจำนวนมาก ไม่ว่าตำหนักทรงเจ้าเสด็จพ่อ ร. ๕ ตำหนักทรงเจ้าพระแม่อุมา ตำหนักทรงกุมารทอง เป็นต้น กระจายไปในตามที่ต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในเขต ชนบท หรือในเมืองใหญ่ แสดงให้เห็นถึงสภาวะการอ่อนแอทางจิต ความต้องการหาที่พักพิงผู้ที่ให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ เพราะมีความเชื่อว่า เทพที่มาเข้าทรง โดยผ่านร่างทรง เป็นเทพที่อยู่บนสวรรค์ต้องการมาช่วยเหลือมนุษย์ยามที่เดือดร้อน เป็นผู้ที่มียุติธรรมสามารถดลบันดาลให้สิ่งที่ตนขอหรือร้องขอได้ และเป็นผู้ที่ให้คำตอบทุกปัญหาโดยผ่าน กระบวนการ “เข้าทรง”

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรงของชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ซึ่งถือว่าเป็นเขตเมืองที่มีความเจริญทางด้านวัตถุ และความสะดวกสบาย ว่าในปัจจุบันนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรงยังมีอยู่หรือไม่และความเชื่อเรื่องความเข้าทรงกับการนับถือศาสนา ของชาวพุทธ มีความเชื่อมโยงกันหรือมีความขัดแย้งกันในด้านใดบ้างเพื่อจะนำผลการวิจัยนี้ มาเป็นข้อมูลวิเคราะห์แนวโน้มความเชื่อเรื่องการทรงเจ้ากับการดำรงอยู่ในสังคมชาวพุทธต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบแนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง
- ๑.๓.๒ ต้องการทราบแนวคิดความเชื่อเรื่องความเชื่อเรื่องการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๓.๓ ต้องการทราบผลการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงลึก “ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองนครลำปาง ” โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) แนวคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง
- ๒) แนวคิดความเชื่อการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๓) วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง

๑.๔.๒ ข้อมูลเชิงเอกสารได้ศึกษาค้นคว้าจากหลักคำสอนพระพุทธศาสนา

- เอกสารชั้นปฐมภูมิได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับภาษาไทย ๒๕๓๙ อรรถกถาฎีกา
- เอกสารชั้นทุติยภูมิได้แก่หนังสือตำราผลงานทางวิชาการสิ่งตีพิมพ์วารสารงานวิจัยวิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

- การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ชาวบ้านที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองนครลำปางจังหวัดลำปางประกอบด้วย

ร่างทรงที่มีตำหนักอยู่ในเขตเทศบาลนครเมืองลำปาง จำนวน ๓ คน

ชาวบ้านที่มีความเชื่อเรื่องทรง จำนวน ๖ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตพื้นที่

- ในเขตเทศบาลเมืองนครลำปาง จังหวัดลำปาง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง ความเชื่อนี้อาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น จากประสบการณ์ตรงที่สัมผัสได้ด้วยตนเอง จากคำบอกเล่า ความเคยชิน การปลูกฝัง เป็นความเชื่อส่วนบุคคล

๑.๕.๒ การเข้าทรง หมายถึง วิญญาณระดับชั้นเทพ เทวดา มีวิมานอยู่บนสวรรค์ มาสิงสู่หรือเข้าร่างของผู้ที่เรียกว่า ร่างทรง เพื่อติดต่อกับมนุษย์ เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น ด้านการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ให้โชคลาภ เป็นต้น

๑.๕.๓ การทรงเจ้า หมายถึงวิญญาณและโอปปาติกะ ใช้ในการสื่อสารโดยตรงกับมนุษย์เป็นการติดต่อกับบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว เพื่อยืนยันการมีอยู่ของชีวิตหลังความตายและช่วยผู้ยังอยู่การนั่งเข้าทรงมิใช่การทำนายชะตาชีวิต แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อยืนยันชีวิตหลังความตาย

๑.๕.๔ การเข้าผี หมายถึง วิญญาณของบรรพชนที่ต้องการติดต่อสื่อสารกับลูกหลานในตระกูล เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้านในเมืองทั่วไป เช่น ผีพ่อน ผีฟ้า ซึ่งแต่ละถิ่นจะเรียกแตกต่างกันออกไป

๑.๕.๕ ชาวพุทธ หมายถึง ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธและอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครลำปาง

๑.๖ ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ หนังสือ

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ มองสังคมมีลักษณะเหมือนอินทรีซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่ทำหน้าที่เพื่อให้อินทรีนั้นดำรงชีวิตอยู่ได้แต่ละส่วนแยกจากกันได้ และมีหน้าที่เฉพาะของมัน การดำรงอยู่ของสังคมจึงขึ้นอยู่กับการทำงานที่ของส่วนต่างๆ ที่ต้องประสานสอดคล้องกันแนวการศึกษาสังคมตามทฤษฎีนี้คือพิจารณาส่วนต่างๆ ของสังคมแต่ละส่วนเช่นศาสนาการเมืองเศรษฐกิจ ฯลฯ แล้วศึกษาถึงหน้าที่ของส่วนต่างๆ นั้น และพิจารณาว่าส่วนต่างๆ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นสังคมทั้งหมดอย่างไรกล่าวโดยสรุปสังคมเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ประสานสอดคล้องกันมีกลไกควบคุมเพื่อให้ระบบต่างๆ ที่อาจมีหน้าที่ทางลบให้สังคมดำรงอยู่ได้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมจะเป็นไปทีละเล็กทีละน้อย และความเป็นเอกภาพจะเกิดจากสมาชิกในสังคมมีค่านิยมร่วมกัน อันจะทำให้สังคมดำรงอยู่อย่างมั่นคงส่วนทฤษฎีโครงสร้าง และหน้าที่^๖ อธิบายว่าการเข้าทรง และร่างทรงซึ่งเป็นระบบหนึ่งในสังคมย่อมมีบทบาท และหน้าที่ต่อสังคม และบทบาทนั้นจะต้องสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ ในสังคมด้วยเพราะสังคมทั่วไปประกอบด้วยระบบต่างๆ มากมายเช่นระบบเศรษฐกิจระบบสังคมระบบการเมือง และระบบอื่นๆ ซึ่งแต่ละระบบจะมีบทบาท และหน้าที่ต่อสังคมรวมทั้งมีบทบาท และโครงสร้างที่สัมพันธ์กันด้วยในความเห็นของ อี.บี. ไทเลอร์ (Edward Burnett Taylor) ร่างทรง และการทรงเจ้าจัดเป็นความเชื่อทางศาสนาอย่างหนึ่ง (วิญญาณนิยม) ดังนั้นจึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมเช่นเดียวกับสถาบันทางศาสนาอื่นๆ ความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรงจึงเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาด้วยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ในขณะที่ตกอยู่ภายใต้ภาวะแห่งความเครียดและวิกฤตการณ์ทั้งหลายหน้าที่ทางสังคมของศาสนาคือช่วยรื้อสร้างสังคมให้เป็นปึกแผ่นช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิกช่วยในการอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นสื่อในการควบคุมสังคม และเป็นสถาบันสวัสดิการสังคม และหน้าที่ทางลบ

^๖ นิการวรรณ วิรัชนิการวรรณ, “ร่างทรง : บทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบันกรณีศึกษาที่อำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒).

(negative) ของศาสนา คือ จำกัดขอบเขตความสามารถของบุคคลทำให้คนเกลียดชังกัน และต่อสู้ทำลายซึ่งกันและกัน^๗

ฉลาดชาย รมิตานนท์ ความเชื่อเรื่องผีเจ้านายเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน การดำรงบทบาทของการนับถือผีเจ้านาย อย่างน้อยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสองประการ คือ บทบาทของผีเจ้านายที่มีต่อสังคมส่วนร่วม ทำหน้าที่การสนับสนุนแก่สถาบันหลักทางสังคม ให้ความชอบธรรมแก่สถาบันเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การสร้างจิตสำนึกร่วมภายใต้อาณาเขตรัฐเดียวกัน เพื่อให้การรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง การปกครองและการรวมศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจ มีประสิทธิภาพ สะท้อนจากระบบคิดการจัดโครงสร้างอำนาจผีเจ้านาย ที่จัดแบ่งเป็นระดับชั้นต่างๆ โดยขึ้นตรงต่อผีใหญ่คือ พระสยามเทวาธิราช ผู้มีอำนาจสูงสุดมีฐานอยู่ที่กรุงเทพฯ และหน้าที่ของผีเจ้านายต่อระดับปัจเจกชน ในฐานะคอยตอบสนองต่อความต้องการหรือความจำเป็นของผู้เชื่อถือและการปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ตามสาเหตุและสภาพปัญหานั้นๆ ผีเจ้านาย สามารถให้คำอธิบายต่อผู้รับบริการในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาการเรียน ปัญหาการสอบ และปัญหาด้านอื่นๆ การอธิบายพิธีกรรมตามแนวคิดเชิงโครงสร้างหน้าที่นี้ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของพิธีกรรมการนับถือผีเจ้านายอยู่ในระดับหนึ่ง^๘

นิธิ เอียวศรีวงศ์ งานศึกษา การผลิตใหม่ในรูปของพิธีกรรมตามระบบความเชื่อ ตูจะอธิบายแบบสมเหตุสมผล ถึงพลวัตของกระบวนการผลิตใหม่ของพิธีกรรมความเชื่อลัทธิพิธีนับถือเสด็จพ่อ ร. ๕ เพื่อตอบสนองต่อชนชั้นกลางในเมือง โดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพอิสระซึ่งใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือและภาษาในการเข้าถึงระบบอำนาจทางการเมือง ความเมตตากรุณาความยุติธรรมทางสังคม การเข้าถึงอำนาจประชาธิปไตย ระบบความทันสมัยและเพื่อใช้เป็นฐานต่อรองอำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งโอกาส ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสะท้อนถึงความเป็นพลเมืองแห่งชาติอย่างแยกไม่ออก ในขณะเดียวกันลัทธิพิธีการนับถือเจ้าแม่กวนอิมมุ่งตอบสนองต่อชนชั้นกลางทางศีลธรรม โดยอธิบายหลักคำสอนที่แนบอิงทางพุทธศาสนา ที่เน้นถึงโลกียวัตรและโลกนี้เป็นสำคัญ โดยเฉพาะความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ลัทธิการนับถือเจ้าแม่กวนอิม ยังก่อให้เกิดชุมชนใหม่ที่ตอบสนองการโยกย้ายความรู้สึกร่วมกับผู้อื่นของคนชั้นกลางในเขตเมืองเป็นอย่างดี^๙

ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์ กล่าวว่าไสยศาสตร์เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นเรื่องของชนชั้นและสถานะทางเศรษฐกิจของผู้คนได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่เกิด

^๗ จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐).

^๘ ฉลาดชาย รมิตานนท์, **ผีเจ้านาย**, (กรุงเทพมหานคร: พายัพออฟเซท พรินติ้ง, ๒๕๒๗).

^๙ นिति เอียวศรีวงศ์, **ศิลปวัฒนธรรม**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑๐ (สิงหาคม ๒๕๓๖) : ๗๖-๙๕.

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจไสยศาสตร์กลายเป็นความหวังของผู้คนและจะเฟื่องฟูเป็นพิเศษในยามที่ประชาชนหาทางออกอย่างอื่นไม่ได้และได้จัดแบ่งไสยศาสตร์ออกเป็น ๓ ระดับคือไสยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ไสยศาสตร์แห่งอภิปราย (ลัทธิกรรมเก่า) ระดับกลางได้แก่ความศักดิ์สิทธิ์ เช่น ลัทธิเกจิอาจารย์และรูปเคารพกับการทำนายทายทักซึ่งเป็นลัทธิโหราศาสตร์ระดับต่ำได้แก่การทรงเจ้าเข้าผีกับไสยดำ (ใช้อำนาจลึกลับในการควบคุมบุคคลอื่นโดยตรงเช่นเสกหนังและตะปูเข้าท้อง, เสน่ห์ยาแฝด, นะหน้าทอง, น้ำมันพราย)^{๑๐}

วิรัช นิภาวรรณ และ นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ กล่าวไว้ในบทความคนทรงเจ้า และร่างทรงความเชื่อพิธีกรรม และบทบาทที่มีต่อสังคมว่า "เจ้า" เป็นคำที่ได้ยินได้ฟังกันมาช้านานซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมเสมอมาโดยมักจะได้ยินคำว่าเจ้าควบคู่ไปกับคำว่าพระของพระพุทธศาสนาอยู่บ่อยครั้งเช่นไปหาพระหาเจ้าหรือไหว้พระไหว้เจ้านอกจากนี้คำว่า "เจ้า" จะมีหลายลักษณะเช่นเป็นรูปเหมือนของบุคคลหรือสิ่งที่ประชาชนเคารพนับถือกราบไหว้บูชา และอีกลักษณะหนึ่งเป็นลักษณะที่รู้จักกันทั่วไปคือเจ้าที่มาเข้าทรงการเข้าทรง และร่างทรงเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อเรื่องผีสิงเทวดาหรือไสยศาสตร์ซึ่งเกิดมานานแล้ว และยังสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบันยิ่งไปกว่านั้นการเข้าทรง และร่างทรงได้ปรากฏให้เห็นทั่วไปในสังคม และแม้ว่าจะมีประชาชนบางส่วนมีความคิดเห็นว่าการเข้าทรงเป็นเรื่องงมงายไร้สาระแต่ในเวลาเดียวกันก็ยังมีประชาชนไปขอรับบริการและ/หรือไปร่วมพิธีกรรมการเข้าทรงในรูปแบบต่างๆ เป็นจำนวนมากอันมีส่วนทำให้การเข้าทรง และร่างทรงยังคงดำรงบทบาทอยู่ในสังคมได้เสมอมาทั้งๆ ที่สภาพทางสังคมเศรษฐกิจการเมือง และสภาพทางภูมิศาสตร์ของสังคมนั้นได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^{๑๑}

ในความเห็นของอี.บี. ไทเลอร์ (Edward Burnett Tylor) ร่างทรงและการทรงเจ้าจัดเป็นความเชื่อทางศาสนาอย่างหนึ่ง (วิญญาณนิยม) ดังนั้นจึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมเช่นเดียวกับสถาบันทางศาสนาอื่นๆความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรงจึงเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาด้วย^{๑๒} โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ในขณะที่ตกอยู่ภายใต้ภาวะแห่งความเครียดและวิกฤตการณ์ทั้งหลายหน้าที่ทางสังคมของศาสนาคือช่วยรังสรรค์สังคมให้เป็นปึกแผ่น, ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก, ช่วยในการอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคม, เป็นสื่อในการ

^{๑๐} ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, "ไสยศาสตร์ : ปรากฏการณ์ของสังคมไทย", ในไสยศาสตร์ครองเมือง, พิทยา ว่องกุลบรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด, ๒๕๔๓) : ๑๐๕-๑๑๕.

^{๑๑} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, คนทรงเจ้า และร่างทรงความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทที่มีต่อสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓).

^{๑๒} สนิท สัมกรการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙).

ควบคุมสังคมและเป็นสถาบันสวัสดิการสังคมและหน้าที่ทางลบ (negative) ของศาสนาคือจำกัดขอบเขตความสามารถของบุคคล, ทำให้คนเกลียดชังกันและต่อสู้ทำลายซึ่งกันและกัน^{๑๓}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัฒนา กิตติอาษา ในรายงานการวิจัยเรื่อง “ทรงเจ้าเข้าผีในวัฒนธรรมสุขภาพไทย” ได้ผลการวิจัยว่ากรณีศึกษาการเข้าทรงเข้าผีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน ๔ กรณี ได้แก่ หมอลำทรงหมตราผีฟ้าเจ้าก๊กผีพอน และร่างทรงเป็นเป็นเนื้อหาสำคัญในการตอบประเด็นที่ว่า “ไม่” ทั้งนี้เพราะว่าการปรากฏตัวของวัฒนธรรมสุขภาพในสังคมใดๆ เป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนต่อรอง และการคงอยู่ร่วมกันของระบบการรักษาพยาบาลที่หลากหลายการแพทย์สมัยใหม่ และการแพทย์พื้นบ้านในไทยต่างก็ตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาความเจ็บป่วยคนละชุดตั้งอยู่บนวิธีคิด และวิธีปฏิบัติคนละอย่างที่สำคัญต่างก็ทำงานอยู่ในพื้นที่ทางสังคมที่ต่างกัน^{๑๔}

นุชฎาภรณ์ แก้วรักษา ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การดำรงอยู่ของการเข้าทรงในชุมชนชนบท” ได้ผลการวิจัยว่าลักษณะการเข้าทรงในชุมชนชนบทเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่คนยังมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติได้แก่ผีบรรพบุรุษผีอารักษ์ และผีเจ้านายที่จะสามารถช่วยเหลือผู้ที่มีความเชื่อที่ต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการใช้บริการในเรื่องการรักษาโรคบรรเทาอาการเจ็บป่วยบันดาลโชค ลาภหรือการให้คำปรึกษาให้กำลังใจหรือโดยมีการสื่อสาร และความช่วยเหลือผ่านร่างทรงปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของร่างทรงปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของการเข้าทรงในชุมชนชนบทมีหลายประการได้แก่ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่คนในชุมชนยังเห็นคุณค่า และเห็นประโยชน์ที่คนในชนบทยึดถือมานานโดยผ่านการเข้าทรงการปรับตัวของร่างทรงที่มีต่อการเข้าทรงที่สอดคล้องกับหน้าที่ และความต้องการของผู้ใช้บริการการถ่ายทอดความเชื่อโดยเฉพาะความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติมักถ่ายทอดผ่านพิธีทรงเจ้า และการจัดงาน เช่น บวงสรวงบูชาครูประจำปีเครือข่ายร่างทรงมีความสำคัญที่ทำให้เกิดการเผยแพร่ข้อมูลในเรื่องการเข้าทรง^{๑๕}

เสนห์ สุภาษิต “การจัดการความรู้ผีเจ้าเข้าทรงเพื่อสืบสานอนุรักษ์ประเพณีอันดีงาม กรณีศึกษาเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแช่ช้างอำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษา

^{๑๓} จำนง อติวัฒนสิทธิ์และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐).

^{๑๔} พัฒนา กิตติอาษา, “ทรงเจ้าเข้าผีในวัฒนธรรมสุขภาพไทย”, รายงานการวิจัย โครงการวิจัยความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพในไทย, (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เขตตลิ่งชัน : กรุงเทพมหานคร , ๒๕๕๔).

^{๑๕} นุชฎาภรณ์ แก้วรักษา, “การดำรงอยู่ของการทรงเจ้าในชุมชนชนบท”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (การศึกษานอกระบบ) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

พบว่าปัญหาอุปสรรคในการจัดการความรู้คือ ๑) การกำหนดองค์ความรู้ประเพณีผีเจ้าเข้าทรงเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มยากต่อการอนุรักษ์ ๒) การสร้าง และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติจริง ๓) การแสวงหาความรู้ และการจัดเก็บความรู้ไม่มีการเปิดสอนแต่จัดเก็บด้วยความจำ ๔) การแบ่งปัน และแลกเปลี่ยนความรู้เกิดขึ้นพร้อมกับการเตรียมงาน ๕) การใช้ความรู้เป็นเฉพาะกลุ่มซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์เพราะกลุ่มมีอายุมากแนวทางการส่งเสริมการจัดการความรู้เรื่องผีเจ้าเข้าทรงคือควรจะให้เด็ก และเยาวชนได้รับรู้ขั้นตอนพิธีกรรมองค์ความรู้ที่ซ่อนลึกเพื่อให้เห็นองเห็นความสำคัญของประเพณีผีเจ้าเข้าทรงสืบไปดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการความรู้ในรูปแบบการจัดกิจกรรมประจำปีของผีเจ้าเข้าทรงเพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นสืบไป^{๑๖}

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ “พิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนาง:พิธีกรรมที่นำไปสู่ความสมานฉันท์ของกลุ่มชนเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยในจังหวัดมุกดาหาร” บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาการปรับตัวที่นำไปสู่ความสมานฉันท์ปรองดองของกลุ่มชนเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยอันเกิดจากพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าแม่สองนางในอำเภอเมืองมุกดาหารจังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษา พบว่า ชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดมุกดาหารที่เข้าร่วมถวายตัวเป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนางในพิธีบวงสรวงประจำปีจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเจ้าแม่สองนาง และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนไทยจนได้รับการยอมรับในสังคมชาวเมืองมุกดาหารพิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนางจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน^{๑๗}

ยศ สันติสมบัติ ได้อธิบายซ้ำเกี่ยวกับการนับถือผี ในกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม เช่น ขมุ ลัวะ ปกาเกยอ และอาข่า เป็นต้น การทรงเจ้าเข้าผีและการประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยยังคงมีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ที่ชีวิตเริ่มถูกบังคับให้ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของทุนนิยมและการปลูกพืชพาณิชย์ตามใบสั่งจากตลาด ในกลุ่ม ลัวะที่ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งบางส่วนเพิ่งเริ่มหันมาปลูกกะหล่ำปลี เลียนแบบชาวม้งได้เพียง ๑ - ๒ ปี การรักษาพยาบาลโดยใช้ความเชื่อเรื่องผี เริ่มได้รับการผลิตใหม่และเข้ามามีบทบาทในการรักษาพยาบาลเพิ่มมากขึ้น หนุ่มสาวหลายคนที่เกิดอาการเจ็บป่วยตามร่างกาย โดยเฉพาะบริเวณมือและเท้า โดยไม่ทราบสาเหตุ ได้รับ

^{๑๖} เสน่ห์ สุภาษิต, “การประชุมวิชาการแห่งชาติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสนครั้งที่ ๙” (๒๕๔๗).

^{๑๗} ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์, “พิธีบวงสรวงเจ้าแม่สองนาง:พิธีกรรมที่นำไปสู่ความสมานฉันท์ของกลุ่มชนเวียดนามกับกลุ่มชนชาวไทยในจังหวัดมุกดาหาร” ภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออกคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, ภาควิชาภาษาไทยสาขาดิชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓) .

การอธิบายจากหมอพื้นบ้านว่า เกิดจากทำผิดจารีตของผีไร่ เนื่องจากมีการนำเอาพื้นที่บางส่วนในไร่ หมุนเวียน คำอธิบายของหมอพื้นบ้านนี้ แท้จริงก็คือการอธิบายความเครียดที่เกิดจากความเสี่ยงในระบบการผลิตพืชพาณิชย์ ซึ่งเกษตรกรมักเป็นฝ่ายเสียเปรียบ หากแต่หมอพื้นบ้านสามารถอธิบายความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นด้วยการตีความทางวัฒนธรรมและภาษาของความเชื่อที่สื่อสารกับชาวบ้านได้ดีกว่า^{๑๘}

อาสา คำภา “การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม และคติความเชื่อการเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะ อารักษ์เมืองเชียงใหม่” งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะ ทำการศึกษาจากตำนานเอกสารประวัติศาสตร์การสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่าปู่แสะย่าแสะถือเป็นหนึ่งในอารักษ์ผีเมืองเจ้าบ้านเจ้าเมืองที่เก่าแก่ และสำคัญของเมืองเชียงใหม่พิธีเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับชาวลัวะกลุ่มชนเก่าแก่ของอุษาคเนย์ และสะท้อนถึงการประสานทางวัฒนธรรมระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนาระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองเก่ากับกลุ่มชนที่สมานในวัฒนธรรมที่สูงกว่าผสมผสานจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเมืองเชียงใหม่มาแต่โบราณในอดีตการเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะเป็นส่วนหนึ่งพิธีเลี้ยงผีเมืองที่จะกระทำอย่างพร้อมเพรียงกันหลายจุดทั่วทั้งเมืองเชียงใหม่ในช่วงเดือน ๘ ถึงเดือน ๙ (เหนือ) หากแต่ผลจากกระบวนการรวมศูนย์อำนาจนับตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕ ทำให้ประเพณีเลี้ยงผีเมืองถูกสั่งห้ามและค่อยๆ เลือนหายไปในขณะที่การเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะได้ถูกลดทอนความสำคัญเหลือเพียงการปฏิบัติเฉพาะในองค์กรชาวบ้านที่เรียกว่า “เลี้ยงดง” ปัจจุบันพิธีกรรมนี้มีเอกลักษณ์ที่ม้าขี่ลงทรงกินเนื้อควายสดซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมีปัจจัยความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดจากผู้จัดม้าขี่สือ และผู้มีอำนาจในบ้านเมือง^{๑๙}

พระเทียรวิทย์ อดตสนโต (โอชาวัฒน์) “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทรงเจ้าในทัศนะทางพระพุทธศาสนาร่างทรงและการทรงเจ้าจัดอยู่ในกลุ่มอุปาทาน ๔ ชนิด อัตตวาอุปาทานและสัลลพอุปาทานและเป็นเดรัจฉานวิชาแต่มีหลักธรรมหลายหมวดที่น่าจะส่งผลต่อแนวคิดเรื่องร่างทรง (วิญญูณนิยม) คือเรื่องโอปาติกะ (ในโยนิ ๔), เรื่องเทพ/เทวดา (ในเทพ ๓, ภูมิ ๔, คติ ๕), เรื่องสัตว์โลก (ในโลก ๓), เรื่องสังขารและวิญญูณ

^{๑๘} ยศ สันติสมบัติ, “ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, (เชียงใหม่ : ศูนย์การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

^{๑๙} อาสา คำภา, “การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม และคติความเชื่อการเลี้ยงผีปู่แสะย่าแสะอารักษ์เมืองเชียงใหม่”, สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (๒๕๕๒).

(ในชั้น ๕) และเรื่องกรรมกับการเกิดใหม่ (สังสารวัฏ) ที่ยืนยันถึงการมีอยู่จริงของปรโลกและสวรรค์ อันเป็นสาระหลักของความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและพิธีทรงเจ้าเข้าผีส่วนหลักธรรมที่ส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมนั้นประกอบด้วยหลักศรัทธาเป็นความเชื่อในระบบความคิดอย่างหนึ่งโดยไม่มีการพิสูจน์ไม่ต้องการเหตุผลภาพความเชื่อของร่างทรงจะปรากฏอยู่ในพิธีกรรมที่ร่างทรงได้กำหนดขึ้นหลักกรรมในบริบทกรรมตามนัยทางพระพุทธศาสนาแต่มีใช้ทฤษฎีกรรมที่ถูกต้องในทางพุทธศาสนา เช่น การทำสิ่งดีเพื่อที่จะได้สิ่งตอบแทนที่เป็นความดีงามทั้งในส่วนของวัตถุและความพึงใจที่เป็นนามธรรมการบำเพ็ญบารมีทำให้เกิดระบบของการเสียสละในรูปแบบต่างๆ ของผู้ปฏิบัติตามคำแนะนำของร่างทรง^{๒๐}

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง” โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎกอรรถกถาฉบับภาษาไทย และฉบับบาลีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์อรรถกถาฎีกาอนุฎีกา ตำราเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเข้าทรง

๑.๗.๓ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล แบ่งออกเป็น ผู้ที่เป็นร่างทรงที่มีสำนักทรงอยู่ในเขตเทศบาลนครลำปาง และผู้ที่เคยใช้บริการการเข้าทรงในเขตเทศบาลนครลำปาง จำนวน ๙ คน

๑.๗.๔ รวบรวมข้อมูลเรียบเรียงวิเคราะห์

๑.๗.๕ สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบแนวความคิดความเชื่อเรื่องการเข้าทรง

๑.๘.๒ ได้ทราบความเชื่อการเข้าทรงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

๑.๘.๓ ได้ทราบผลการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครลำปาง

๑.๘.๔ ได้นำผลการศึกษานำมาเป็นข้อมูลทางวิชาการ

^{๒๐} พระเตียรวิทย์อดตสนโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).